

KUN NUORI POHTII SUKUPUOLI-IDENTITEETTIÄ: Tampereen toimintapolku

Terveystoimittaja, seksuaaliterapeutti
Irmeli Rantanen
Opiskeluterveydenhuolto

Toiminnanjohtaja, seksuaaliterapeutti
Mikko Ala –Kapee
Sinuiksi –tuki- ja neuvontapalvelu

Tavoite: Taata nuorelle kasvurauhaa sukupuoli-identiteetin kehityksessä.

Suunnitelma ja toteutus: Tamperelaisten ja orivesiläisten sukupuoliristiriidasta kärsivien 13–18 - vuotiaiden lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä vastaanottotoiminnan järjestäminen nuorisoneuvolassa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa, yhteistyötahona Sinuiksi- tuki- ja neuvontapalvelu.

Perustana on terveydenhuollon palvelujärjestelmä Palkon antamat suositukset perusterveydenhuollolle.

[Palveluvalikoimaneuvoston suositus: Alaikäisten sukupuoli-identiteetin variaatioihin liittyvän dysforian lääketieteelliset hoitomenetelmät](#)

Ennen toiminnan aloitusta varmistetaan toimintaan keskittyvien ammattilaisten riittävä asiantuntijuus ja varmennetaan sisäisin perehdytyksin, että tietotaito ja sensitiivisyys on riittävällä tasolla.

Työntekijän suositellaan olevan perehtynyt seksuaaliterveyteen ja sukupuolen moninaisuuteen.

Toimintamallia ovat olleet laatimassa Tampereella 2021-2022 nuorisoneuvolasta terveydenhoitaja, seksuaaliterapeutti Marja Juvonen, terveydenhoitaja, seksuaalineuvoja Satu Pohjola, opiskeluterveydenhuollosta terveydenhoitaja, seksuaalineuvoja Irmeli Rantanen sekä Sinuiksi-tuki- ja neuvontapalvelusta toiminnanjohtaja, seksuaaliterapeutti Mikko Ala-Kapee.

Työmenetelmä:

Lapsen/nuoren tilanteen kokonaiskartoitus ja hoitosuunnitelma käsittäen noin vuoden kestoisen hoitojakson, joka muovautuu kunkin nuoren erityistilanteiden mukaisesti.

Työskentelyn tavoitteena on nuoren jäsentyneempi käsitys omasta sukupuoli-identiteetistä, hoidon tarpeistaan ja kokonaistilanteesta jatkon suhteen.

Tapaamiskertoja jaksolle arviolta 5–10 kertaa. Alkuun käynnit tiheämpiä, loppua kohden harvennetusti. Täysi-ikäisyyttä lähestyvän nuoren kohdalla harkitaan lähetettä aikuisten Transpoliklinikalle.

1. Alkuhaastattelu

Varmennetaan, että nuori tietää, että hänet kohdataan sensitiivisesti ja turvallisesti lakien säätämällä tavalla. Ns. turvallistamiselle on syytä varata aikaa ensimmäisellä tapaamiskerralla. Varataan nuoren jaksamisen mukaan vähintään 1 tunnin aloitusaika. Taataan kasvurauha eli kiireetön tila pohtia omaa tilannetta ilman painetta olla tietynlainen tai vastata jotakin muualta tulevaa oletusta.

Yhdenvertaisuussopimus

Olet tervetullut juuri itsenäsi
– sellaisena kuin olet

Näissä tiloissa noudatetaan Suomessa voimassaolevia yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolakeja.

Ne on säädetty takaamaan jokaisen turvallisuus ja koskemattomuus riippumatta syntyperästä, etnisestä taustasta, iästä, sukupuoli-identiteetistä, sukupuolen ilmaisusta, terveydentilasta tai sairaudesta; poliittisesta, uskonnollisesta tai kulttuurisesta taustasta; kansalaisuudesta, elämäntavasta; seksuaalisesta suuntautumisesta, vammaisuudesta, kielestä, perhemuodosta, sosiaalisesta tai taloudellisesta asemasta tai muusta tekijästä.

Minkäänlainen henkilöön kohdistuva kiusaaminen ei ole sallittua ja kaikkeen syrjintään puututaan aina. Kohdatessasi syrjintää tai nähdessäsi, että jotakuta kiusataan, ole yhteydessä:

Mikkoon
mikko.ala-kapoe@pirkanmaansa.fi

Tulohaastattelulomake:

Selvitetään terveyden ja hyvinvoinnin tila, sairaudet, lääkitykset, perhetilanne, mahd. neurokirjo, mielenterveys, päihteet, mahdolliset kehitysviivästymät, identiteetin kehitys, psyykinen, sosiaalinen, kehollinen selviytyminen.

Lisäksi tehdään tarvittavat mittaukset ja testit (pituus, paino, verenpaine, seksitautitestit jne).

Tulohaastattelulomakkeen sisältöjä voidaan tarkastella useammalla käynnillä.

Pyritään varaamaan uusi aika mielellään 2–3 viikon päähän ja annetaan ennakkotehtäviä mm. itsemäärittelyn tueksi.

2. Jatkokäynnit

Turvallisen tilan vallitessa poissuljetaan eri identiteettimahdollisuuksia ja kiteytetään nuoren kokemusta. Annetaan edelleen tehtäviä itsetutkiskeluun ja käsitellään ne seuraavalla kerralla. Tilannekohtaisesti nuori voi itse valita haluamansa harjoituksen.

Tapaamisissa nuoren on tärkeää saada tuoda esiin myös epävarmuutta ja hämmennystä. Nuoren vaihtuvat ajatukset, käsitykset ja muutostarpeet otetaan avoimesti vastaan, vahvistaen samanaikaisesti nuoren oman arvon ja kelpaavuuden tunnetta .

Jos nuori toivoo, voidaan tarvittaessa tukea interventioissa (koti, koulu, harrastustoiminta).

Taataan yksityisyys ja lupa olla ”kaapissa”, jos ympäristö ei hyväksy ja sovitaan lisätoimia, että esim. vanhempi pystyy olemaan nuoren tukena. Vuosittain järjestettävillä kouluilla tapahtuvilla Sepäse – interventioilla tavoitetaan suuri osa 8-luokkalaisista tamperelaisista nuorista, jolla mahdollistetaan perustieto sukupuolen moninaisuudesta.

Tarjotaan nuorelle tietoa kolmannen sektorin palveluista Tampereella:

- SINUIKSI – tuki- ja neuvontapalvelu:
  - mm. ohjatut yksilökäynnit (2–5 x/vuosi), vertaiskeskustelijat, vertaisryhmät, chat, s-posti ja puhelinkontaktit
- KAAREVA:
  - ohjattua toimintaa 13–19- vuotiaille sateenkaarinuorille, lähtökohtana nuorten omat toiveet ja tarpeet
- Lisäksi valtakunnallinen Setan sateenkaarinuorten verkkonuurisotalo LOISTE tarjoaa monipuolista toimintaa 13-20- vuotiaille nuorille.

Käynneillä pohditaan nuoren mahdollisuuksia elää toiveen mukaisessa sukupuoli-identiteetissä mieltien arjen apukeinoja: nimenmuutos, binderin käyttö, kuukautisiin vaikuttaminen hormonaalisilla valmisteilla (yhdistelmä- tai minipilleri), pukeutuminen siten kuin nuori identiteettinsä ilmentämisen kokee.

Selvitetään nuorelle konkreettisesti sukupuolen korjausprosessia: kriteerit, tutkimukset, hoidot, riskit/haasteet, peruuttamattomuus. Pohditaan nuoren kanssa asioita kiirehtimättä ja varmistaen käsityksiä ja tietoa.

Mielialaseula-kyselyt/ omahoito-, harjoitustehtävät:

- BDI-21-, BAI-, SCOFF-kyselyt
- Body appreciation scale 2
- Mielenterveystalo, seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset
- Mielenterveystalo, tukea sukupuoli-identiteetin jäsentämiseen

Ammattilaisen osiossa harjoitukset:

- Minä olen
  - Seksuaaliset tunteet kehoissani
  - Mihin kehon toimintaan olen tyytyväinen
  - Kymmenen myönteistä lausetta
  - Millaisena sinä koet kehosi
  - Sukupuoleni arvot
  - Tarkkaavuuden uudelleen suuntaaminen
  - Oman kehon kokemus
- Kenelle kerron?
  - Kirje läheiselle
  - Kirje itselle
  - Altistaminen mielikuvantasolla
  - Altistussuunnitelman tekeminen
  - Turvapaikkaharjoitus

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus (SMOK)

- Useita erilaisia harjoituksia, joista avautuu edelleen linkkejä, äänitteitä, videoita jne. Teemoja mm. :
  - Nuoret ja seksuaalisuus
  - Nuoret ja seksuaalinen suuntautuminen
  - Vanhemmille ja läheisille kertominen
  - Nuoret ja seksi
  - Oman sukupuolen pohtiminen
  - Dysforia parempaan hallintaan
  - Sukupuolidysforian omahoito
  - Omahoito
    - Oma sukupuoli: pohdintatehtäviä
    - Intersukupuolisuus ja kehon kirjo: itsehoitotehtäviä
    - Transitiotarpeiden pohtiminen

Vuoden jakson loppuilla todetaan, hyötyykö jatko-ohjauksesta EVA-yksikköön tai aikuisten Trans-yksikköön.

Jos jatko-ohjaus on paikallaan, voidaan laatia läheteeseen liitettävä yhteenveto , jossa ammattilainen ja nuori kuvaavat vuoden kestoista prosessia ja nuoren sen aikana sisäistämää itsetutkiskelua.

Ennen jatko-ohjausta varmistetaan vaiheessa olevat tai jo käynnistyneet muut hoitopolut, esim. psykoterapia, mielenterveyden tuki, lääkitykset.

Hyödyllisiä linkkejä:

- [Transpotilaan- hoitopolku TAYS](#)
- [Trasek ry | Ihmisoikeuksien puolesta](#)
- [Psykologiliiton julkaisu, seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus](#)
- Seksu-opas: käsikirja autismin kirjon henkilöiden seksuaalikasvatuksen ohjaamiseen (Autismisäätiö 2016)

TAMPERE.
FINLAND

KIITOS
